

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese câte 2 cóle pe luna si costa 2 florini val. austr., pentru cei ce nu sunt membrii asociatiunei.

Pentru strainatate 6 franci (lei noi) cu porto postei.

Abonamentulu se face numai pe câte 1 anu intregu.

Se abonédia la Comitétulu asociatiunei in Sibiiu, séu prin posta séu prin domnii colectori.

Sumariu: Cuventu rostitu de il. d. I. Bolog'a cu ocasiunea adunarei generale din Desiu tînutá la 15 si 16 Augustu v. 1882 — Cuventu de salutare rostitu de càtra on: membrii ai asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu in Desiu la 27 Augustu n. 1882. — Necesitatea si modulu de a se infiintá bibliotecii la sate. — Igien'a respiratiunei (despre corsetu). — Apelu càtra on. publicu romanu. — Lumina electrica. — Prodromulu florei romane de Dr. D. Brandza. — Programulu cunoscintelor ce se ceru pentru gradulu de sub-locotenentu in reserva. — Dor'a de Istri'a Koltzoff-Massalsky (nascuta princes'a Ghic'a). — Poesii si schitie istorice. — Precesu-verbale. — Concursele Academiei romane.

Cuventu

cu care il. domnu Iacobu Bolog'a consiliariu de curte in pens. cá v.-presiedente alu asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu a deschisu adunarea ei generala tînutá la Desiu in 15 si 16 Augustu v. 1882.)*

Onorabililoru Domni si frati iubiti!

Trecu indata dóuedieci si doi de ani, de cându petrunsi si romanii transilvanieni de neclintitulu adeveru, cá in unirea si in intrebuintiarea puteriloru singuraticiloru zace posibilitatea de a indreptá si a imbunatatí sórtea totalitatii, s'au contielesu si s'au invoitu la infiintarea unei reuniuni, carea se intrunésca si se intrebuintieze puterile membriloru sei spre indreptarea si imbunatatirea sortii intregului poporu romanu transilvanénu.

Da, convinsi si condusi de credintia, cá numai adunându midiulócele materiali si spirituali, de care dispunu si se potu lipsí mai multi singuratici si intrebuintiandu-le cu intiepleciune, voru puté folosí totalitatiei, inaintându literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, s'au apucatu romanii transilvanieni si pe temeulu statutelor, aprobate de Maiestatea Sa cesarea si apostolica regésca prin pré inalt'a resolutiune din 6 Septembre 1861 au infiintiatu „Asociatiunea transilvana pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu“.

Acést'a s'a manifestatu si-si manifestéza existenti'a de dóuedieci si doi de ani, lucrându necurmatu la resolvirea problemei sale prin membrii sei fundatori, ordinari, corespondenti si onorari, prin comitétulu seu executivu si administrativu, spriginitu in afaceri de càtra oficiele aucsiliari din despartieminte si prin adunarea sa generala, carea din urma se tîne in fie-care anu in varii

locuri si-si exercita prin membrii asociatiunei, conveniti la ea, de o parte, éra de alt'a 'si implinesce datorintiele ce-i impunu statutele §. 23.

La astu-felu de adunare generala a asociatiunei transilvane, conchiamata in virtutea conclusului adunarei generale din anulu trecutú pe adi aici in Desiu, amu venitu si noi cei de fatia.

Vomu avé deci si noi, ónorabililoru Domni, membrii ai asociatiunei! cá atari a profitá de drepturile, pe a caroru basa ne-amu adunatu aici; vomu conlucrá spre ajungerea scopului prefiptu prin amintitele statute si tiermunitu pe lãnga promovarea literaturiei romane si culturiei poporului romanu, luându in ajutoriu si intrebuintiandu intiepletiesce modestele midiulóce care ne stau la dispositiune; vomu face totu posibilulu pentru cultivarea poporului romanu nu numai spre fericirea lui, ci totu-odata si spre indestulirea celorlalte popóre din patria, care voru se aiba de a face cu unu cultu poporu conlocitoru.

Se-mi permiteti, inse, stimabililoru mei Domni, cá inainte de a ne apucá de lucru se aretu, cu deosebire aceloru ónorabili ascultatori, cari inca nu ne cunoscú organismulu internu si chiamarea fia-caruíá dintre noi mai de aprópe angagiatii asociatiunii nóstre, se aretu — dicu — cá cumu vinu chiaru eu, a ocupá acestu locu ónorificu, si a luá primulu cuventu.

Onórea si sarcin'a de a deschide si a conduce adunarile nóstre generali se cuvine si se impune — conformu statutelor — presidentulu asociatiunei, pe care-lu veneramu noi actualminte in persón'a celebrului literatu romanu, a prea venerandului Domnului prepositu capitulariu Timoteiu Cipariu. Inse starea sdruncinatei sanetati, in carea se afa dupa corespondenti'a dintre noi prea demnulu nostru presiedinte, l'a silitu se renuntie la onórea amintita si se devina sarcin'a mentionata, — totu conformu statutelor — asupr'a mea, vice-presiedintele asociatiunei.

*) Din cause independente de redactiune publicarea acestui si a urmatoriuului discursu fu amánatu pâna acumu.

Eata deci Domniloru calitatea in carea me infatio-siezu eu inaintea D-Vóstre din acestu locu, si cá celu mai fidelu ascultatoriu de statutele nóstre, primescu marea onóre, ce resulta si pentru mine din conducerea unei adunari de atát'a insemnatare si valóre pentru noi romanii. Dar' primescu si sarcin'a legata de acésta conducere in deplina linisce sufletésca, si crediendu cu tóta tari'a in reusit'a cea mai indéstulitóre; pentru-cá tóte adunarile nóstre generali dela inaugurarea reuniunii nóstre pàna acumu au potutu convinge pe ori si cine, si m'au convinsu si pre mine, cu deosebire celea dela 1870 incóce, in care tóte — afara de un'a — amu participatu si eu cá presiedinte si cá vice-presiedinte, parte conducèndu parte ascultandu, au convinsu — dicu — si m'au convinsu despre imbucuratóre impregiurare, cà membrii acestei asociatiuni 'si cunoscu sfer'a activitatii loru: profita numai de acele drepturi, si implinescu tóte datorintiele, care le acórda si le impunu statutele; nu uita ei nici pe unu momentu, cà in cerculu activitatii loru oficiali, prin urmare si in adunarile generali cá cea de acumu „sunt oprite ori-ce desbateri asupr'a obiectelor religióse si politice.“ Me indreptatiesce necesariulu tactu observatu cu scumpetate de càtra membrii asociatiunii in adunarile ei de pàna acumu, a crede in observarea lui si cu acésta ocaziune, si a'mi face cele mai bune prospecte despre lucrurile ce vomu incepe indata.

Condusu de asemenea convingeri, credintie si prevederi, dau mai àntàiu expresiune adèncu simtitei dureri ce ne causéza absentia prédemnului nostru presiedinte, apoi salutandu pre cei ce ne-au primitu aici cu iubire fratiésca prin celu mai cordialu „bine v'amu aflatu fratiloru Deesieni!“ é' pre cei ce au alergatu incóce din multe unghiuri ale tiei, prin celu mai caldurosu „bine ati venitu fratiloru!!!“ Ve invitatu la lucru, pentru care deschidu a XXI adunare generala ordinara a asociatiunii transilvane.

Cuventulu

de salutare rostitu de càtra On. membrii ai asociatiunii transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu in Desiu la 27 Augustu n. 1882.

Onorata adunare generala!

Inteliginti'a si poporulu din locu si giuru dorindu a doritu inca de multu, cá se aiba fericirea a primí in sinulu seu intrunirea celei mai salutarie institutiuni romane, adeca tînerea adunarei generale a asociatiunii transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu. Si éta cà adi a resaritu diu'a de bucuria, càndu numit'a inteligentia si poporulu romanu cu placere si nespusa bucuria 'si afla realisata dorinti'a sa vechia si cea mai ardinta, vediendu efeptuita decisiunea intrunirei adunarei generale a asociatiunii transilvane romane in opidulu nostru Desiu. Suntemu entusiasmati de cea mai viua bucuria, càci ne-au venitu si nóue Deesieniloru rendulu dupa 21 de ani ai infiintarii ace-

stei reuniuni de cultura romana a imbratiosia la sinulu nostru pre neobositii sei apostoli si lucéferi res-panditori de lumin'a culturai poporului nostru, a imbratiosia in mijloculu nostru pre demnulu si devotatulu ei presiedinte si pre onoratii functionari ai asociatiunii, precumu suntemu adi norocosi a primí in mi-diuloculu nostru pre decórea si flórea natiunei nóstre romane, cari multu au ostenitu si sacrificatu pentru ajungerea maretului scopu alu cultivarei poporului nostru romanu, si a redicarei lui la acelu gradu de cultura, care 'lu recere dela elu in toti rami vietiei publice si sociale binele lui si alu patriei. Din aceste esprese consideratiuni in numele inteligentiei si poporului romanu din Desiu si giuru 'mi iau placut'a permisiune a da tóta posibil'a expresiune a bucuriei nóstre extraordinarie la acésta solemna primire in mi-diuloculu nostru alu veneratiloru functionari si membriloru asociatiunii nóstre si cu via placere si bucuria a Ve salutá prin cuvintele: bine a-ti venitu Ilustrisime dle presiedinte, cá precumu in trecutu asia si cu acésta ocaziune cu tactic'a-ve indatinata si rara intielepciune se mai conduce-ti agendele momentóse ale acestei asociatiuni, pentru prosperarea si in-florirea ei si a natiunei nóstre romane. Ve dorimu se traiti multi ani fericiti! Bine a-ti venitu si D-Vóstra On. DD. functionari ai comitetului centrale alu asociatiunii, cari cu sciintia, avere si multa labóre a-Ti provocatu binele acestei asociatiuni si cu dens'a cultur'a poporului romanu, cá si de aici inainte se mai poteti conclurá spre binele natiunei nóstre. Ve oftamu se traiti indelungati ani fericiti! In urma bine ati venitu si D-Vóstra onorati membrii ai acestei asociatiuni si On. publicu, cari toti asemenea a-Ti concursu si ostenitu, ba si sacrificatu pentru scopulu maretiu alu asociatiunii pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu. Se dea ceriulu si provedinti'a, cá ostenele tuturoru se fie incoronate de mii de succese si rezultate imbucuratóre spre binele si in-florirea natiunei romane, pentru a carei fericire bunulu Dumnedieu se ve tina la multi fericiti ani.

Desiu, in 27 Augustu n. 1882.

I. Velle, prot. gr. cath.

Necesitatea si modulu de a se infiintiá bibliotecii la sate.

Este in deobste cunoscutu, cà poporulu romanu tîne multu la obiceiuri, la traditiuni, la pomelnice. Este lucru de tóta diu'a a audí pe ómeni din poporu dicèndu: „asia m'amu pomenitu.“ De-i dice vre-unu carturariu, cà pentru-ce nu parascesce plugulu celu folositu si inainte de acést'a cu sute de ani, si se introduca in loculu lui o sistema nóua de plugu, cu multu mai practica si folositóre, elu 'i respunde cu sumetia: „Cu acest'a m'amu pomenitu, cu acest'a vréu se moriu!“ De-i dice vre-unu omu cu mai multa pricepere, cà pentru-ce nu-si da dintre 5 copii pe 2 la maestria si pe unulu la scóle mai inalte, elu 'i respunde: „cà cumu a traitu elu cu sap'a

si cós'a, potu traí si copiii lui." De reflectéza unu omu cu invetiatura, cà pentru-ce crede poporul nostru asia cu taria in caii lui Sãn-Tóderu, în strigoi, în pricolici si altele — cari sunt numai fructele fantasiei — elu 'i respunde cà toti acei'a esistu, fiindu-cà asia au auditu dela mosi-stramosi, cu alte cuvinte, cà asi'a a pomenitu si asi'a trebue se fia. De vrea carturariulu se combata multimea serbatoriloru neprescrise de beserica si fórte pagubitióse „omulu dela sate — fãra siovaire — scie se-i spuna cà: „dêca lucra in diu'a de Palia“, 'i palescu holdele; daca lucra in diu'a de Precupu, vine vreme grea, fulgera si trasnesce, dupa cumu spunu betranii cà s'aru fi întemplatú totu-déun'a, când a lucratu cinev'a in aceste dile. Cu unu cuvèntu, o multime de rele ce bãntuie in poporu, se presinta cá fructele „pomelnicului celui vechiu“.

In fati'a acestui'a asi'a m'amu pomenitu puternicu alu poporului, este greu chiaru si ómeniloru cu petrun-dere, cà se afe midiulóce, cu alu caroru ajutoriu se restórne acésta credintia gresita a poporului si se o inlocúesca cu macsim'a timpului in care traimu, cu „Luminézate si vei fi!“ E adevératu, cà schimbarea acestoru macsime este schimbarea a insasi vietiei poporului, si acésta schimbare — mai alesu — in viéti'a unui poporu asi'a conservativu precumu este celu romanu, se infatiosiéza cà o lupta între poporulu de rëndu si inteligenti'a lui. „Asi'a m'amu pomenitu“ se presenta cá representantulu lunei vechi alu poporului nostru, ér' „Luminézate si vei fi“, cá representantulu lunei nóue a omenimei, si pentru cà se ajunga stapanu acestu din urma, trebue se invinga pe celu dintâiu.

Istori'a universalá de o potrivá cu istori'a civilizatiunei ne arata, cà totu-déun'a cându a urmatu o periodá nóua in mersulu de progresu alu omenimei, ea a fostu intimpinata de lupte. Crestinismulu in care culminéza intielepciunea, a pututu trece în viéti'a omenimei numai dupa o multime de lupte inversiunate. Period'a renascerei culturale din véculu alu 15-lea si 16-lea a avutu de a îndurá luptele cele mai infricosiate. Ide'a libertatiei a avutu de a luptá vécuri întregi, pâna cându a ajunsu la o umbra de triumfu.

Se pare cà cu càtu provóca o idea mai multa schimbare in viéti'a omenéscá, cu atátu este mai espusa resistantiei. Cu càtu tinde mai tare la institutiuni nóue, — fie ele càtu de salutarie — cu atát'a atrage dupa sine mai mari revolutiuni. Crestinismulu este celu mai bogatu in mucenici. Anulu in care s'a validatú ide'a libertatiei in timpurile mai nóua, numera dieci si sute de mii de martiri.

In chipulu acest'a dar' se nu ni se para lucru cu totulu strainu, cându vedemu staruinti'a poporului de rëndu de a remànea si mai departe in starea culturala de (pàna acumu) mai înainte. Se nu ne miramu tare, daca 'lu vedemu alipindu-se si luptandu inca si acumu sub stégulu cu inscripti'a: „Asia m'amu pomenitu.“ Acést'a chiaru si pentru cuvèntulu, cà acestu conservatizmu inradecinatú in firea romanului are si partea sa

cea buna. Numai conservatismului acestui'a avemu de a-i multiamí limb'a si prin ea esistenti'a nóstra cá romani. De nu tinéu strabunii nostrii la obiceiuri, la némulu si limb'a lorú, astadi noi nu amu fi aceia cari suntemu.

Pe cându admitu in sa, cà in trecutu a avutu folosulu seu netagaduitu alipirea romanului càtra pomelnice, pe atunci constatú de alta parte, cà in dilele nóstre acésta alipire are numai o rola de a dóu'a mana, are insemnatatea sa numai in o parte a vietii poporului. In trecutu esistenti'a romanului érá avisatá óre-cumu la conservatizmu, la traditiune, astadi in sa ea trebue se fie avisatá, respective conditionatá de aceea de ce sunt conditionate si alte popóre, de cultura. Poporulu nostru in trecutu (cându?), cându a fostu amenintiatu cu cutropire, s'a pututu apará cu tinerea la obiceiuri, la limb'a si la némulu seu; astadi fiindu amenintiatu mai seriosu, pentru cà se se póta sustínea, trebue se se inarmeze si cu armele cu cari este amenintiatu. Aceste arme sunt: capulu si pén'a, si este cunoscutu cà in timpurile mai nóua pén'a a facutu mai mari cuceriri decátu pusc'a. Unu poporu invinsu cu ajutoriulu culturai si alu civilizatiunei se asimiléza si-si perde esistenti'a ca atare; unu poporu invinsu cu pusc'a sta de regula pâna atunci sub invingatoriulu, pâna cându 'lu póte tinea acel'a cu puterea sub stapanirea sa. Esistenti'a nóstra a fostu amenintiatá de mai multe ori cu putere física, totu-déun'a pâna acumu au remasu fãra succesu aceste amenintiari. Acumu s'a schimbatu tactic'a de lupta; urméza se ne schimbamu si noi modulu de aperiare. Deci se ne inarmamu sufletesce, pentru cà se putemu reieptá atacurile ce ne vinu si ne voru veni totu mai multu din partea celor interesati.

In véculu nostru viéti'a unui poporu se conditionéza de cultura si prin urmare poporulu romanu de dincóce pentru cà se traiéscá ca atare, trebue se se cultive, se se civilizeze, trebue sè se inroleze sub stindardulu cu inscripti'a: „Luminézate si vei fi.“

Ómenii nostrii de buna credintia, petrúsi de acestu principiu, au inceputu la lucru si astadi se continua lucru. Timpulu de vre-o 30 de ani incóce — putemu dice — este manosu in rezultate. Romanii de dincóce, multiamita capiloru bisericesci, si in deosebi marelui Andreiu, astadi au unu numeru frumosu de scóle. Pusi pe terenulu scolaru, àntâiulu pasu spre cultur'a poporului este facutu; si e adevéru in mare parte recunoscutu cà: scól'a este pétr'a din capulu unghiului. Ea este àntâiulu factoru spre progresu, spre viétiá. Pentru insemnatatea cea deosebitá, scól'a este discutatá in diu'a de astadi aprópe cu patima de ómenii carturari. Ea este idolulu carui i se inchina aprópe tóta resufarea ce tinde la viétiá in timpulu in care traimu. Acestu factoru a rapitu in mesura atátu de mare atentiunea ómeniloru chiamati a indicá midiulócele si calea spre progresu, încátu mai toti se restríngu pe lângá elu. Legislativ'a croescé felu si felu de legi pentru instructiunea poporala. Pedagogii desfasiura plóie de principii, pe cari se radima instructiunea in scól'a poporala, si lucru de miratu! poporulu de rëndu — mai alesu aici la noi — inca n'a ajunsu

a cunósce folósele scólei dupa adeverat'a ei valóre, n'a ajunsu a o apretíá si prin urmare a o spriginí dupa trebuintia, n'a ajunsu a se emancipá, decâtu fórté puçinu de credintiele desiarte, de superstitiuni si cu unu cuvèntu, de pomelnicele cele vechi.

Trecèndu preste scóle, scopulu meu este a scrutá caus'a neajunsului atinsu si a cautá unu mijlocu spre delaturarea lui. Legea scolara dela noi dispune, cà parintii sunt obligati a-si trimite baietii la scóla dela alu 6 pàna la alu 12 respective pàna la alu 15 anu. Incàtu se satisface acestei si altoru dispositiuni ale legeri si incàtu nu, este lucru in deobste cunoscutu. Totu asemenea este lucru cunoscutu modulu cercetarei scólei, si mai alesu frecuentí'a din partea copileloru. Fatia de aceste inse deocamdata remànu nepasatoriu, ba mai multu presupunu cà baietii de scóla, fàra abatere, au cercetat regulatu si cu anulu alu 12 au incheiatu cu succesu bunu scól'a poporala.

Daca vomu luá in bagare de séma inse, cà cele (petrecute) invetiate de baieti in scól'a populara sunt numai elemente, cà baietii sunt mai slabi in puterea de a judecá decâtu se judece totu-déun'a si asupr'a tuturoru celoru audíte in scóla de asi'a, cá se le remàna pentru totu-déun'a; daca vomu luá in considerare, cà nu pretutindení sunt pedagogi invetiatorii; daca ne vomu aduce aminte, cà memori'a perde usioru lucrurile sciute odata, daca nu le mai vede sau aude: apoi vomu vení usioru la credintia, cà numai scól'a cá atare nu este destula pentru cultivarea poporului, ne vomu convinge, cà scól'a este numai fundamentulu, ér' materialulu de ziditu este altulu. Scól'a este inceputulu, ér' continuarea trebuie se fie, alt'a.

Unu principiu pedagogicu dice: „repetitio est mater studiorum.“ Conformu acestui principiu dar' baietii pentru cá se nu uite ce au invetiatu, ar' trebui cá dupa pasírea din scóla se repeteze din cându in cându aceea ce au invetiatu. Fiindu-cà inse cele invetiate in scól'a populara sunt numai elemente, aru urmá, cà chiaru nici repetirea acestoru elemente nu ar' fi indestulítóre pentru a duce la scopu, pentru cà scopulu intentionatu cu aceste elemente este si trebuie se fie, cá pe bas'a loru baietii se-si desvólte mai departe cunoscintiele, se se cultive mai departe, mai alesu in cerculu loru de lucrare. Elementele sunt numai fundamentulu, si fundamentulu fàra mai departe zidire nu are nici unu pretiu, precumu nici zidirea fàra temelie nu are pretiu. Urméza de sine deci, cà scól'a populara nefiindu de ajunsu, trebuie se fie alu doilea factoru, care alaturea cu ea are se ajute inaintarea si prosperarea poporului. Acestu factoru este bibliotec'a satésca. Bibliotec'a dela sate este puterea, carea pune in positia pe cei pasiti de pe bancile scólei de a repetí cele invetiate si a continuá in modu progresivu desvoltarea elementelor castigate in scóla. —

Càtu e de mare insemnatatea bibliotecelor, se vede chiaru si din impregiurarea, cà ómenii carturari asemèndu orasiulu cu satulu, ridica pe celu dintàiu preste acestu din urma numai din cauza, cà in orasiu este mai

usióra cualificarea, cultivarea omului. Si acést'a este mai lesniciósa la orasie aprópe numai cu ajutoriulu bibliotecelor. Bibliotecele sunt acele isvóre, din cari se adapa sufletesce toti cei insetati; ele sunt arborii cei cu multe ramuri si cu umbr'a désa, sub cari se recorescu caletorii cultureri, sciintiei si ai progresului. Si óre se fia folosirea bibliotecelor unu privilegiu esclusivu alu orasielor? satele se nu se póta bucurá de fructele acestui pomu recoritoriu si nutritoriu, se nu póta alergá la acestu isvoru? Aru fi o nedreptate strigátóre la ceriu! Aru fi o nedreptate nu numai pentru cuvèntulu cà la alte natiuni, la cari a prinsu radacini cultur'a adeverata, este introdusa acésta institutiune si la sate, dar' mai vértosu pentru impregiurarea, cà poporulu nostru este mai totu la sate si elu simte o trebuintia mai intetitóre de acésta institutiune, decâtu ori-si care altu poporu. Poporulu romanu este alu doilea poporu conservatisticu in Europ'a, si tocmai din pricin'a acést'a, elu pentru a se deslípí dupa cerintia de credintiele cele vechi, de viéti'a sa superstitiósá si a se familiarisá cu cursulu lucrurilor moderne, cu unu cuvèntu, pentru a se desbracá de omulu celu vechiu si a se imbracá in celu nou, are datorintí'a de a cautá si de a esplótá tóte midiulócele ce dispunu spre cultur'a adeverata.

Saténulu romanu pàna cându nu va avea biblioteca, pàna atunci totu-déun'a va crede, cà tunetele sunt produse de Iie, cà trasnetulu este indreptatu asupr'a duchului necuratu, cà strigóele iau laptele vaciloru, cà daca dórme cinev'a in càmpu si 'lu incungiuira „Elele“, devine schilavu, si alte multe bazaconii. Fàra biblioteca poporulu nostru nu va ajunge a face deosebire intre plugulu celu romanescu si intre plugulu — masina din dilele nóstre; fàra biblioteca saténulu nostru va priví in balonu mai multu o aparere diavolésca decâtu iscusintia omenésca. Este greu a capacítá pe omulu de rèndu, cà gimnasticulu sau scamatorulu istetiu nu are spiridusiu, nu scie cu draculu. Plugariulu romanu fàra biblioteca va ajunge cu anevoiè la acea stare, incàtu se-si dea de buna voie pe baiatulu seu la ciobotaria. Trebuie multa ostenéla, pentru-cá sè se induplece economulu de rèndu a-si luá pe baiatulu seu dela córnelu plugului si a'lu face se negustorésca cu ríze, cu margele, cu arniciu si cu alte bagatele, cu cari se inavutiesce de pe spatele lui altu nému de ómeni.

Cu ajutoriulu bibliotecii satesci, baiatulu esitu din scól'a populara aru avea ocaziune de a repetí cele invetiate, de a merge treptatu inainte si de a ajunge acolo, cá in vèrsta de barbatu se intieléga, cà viéti'a nu se póte sustínea numai cu ajutoriulu plugului si alu cósei, ci si cu alu maestriei, alu negustoriei, comerçului, alu industriei, invetiaturei si alu sciintiei; a ajunge acolo, incàtu se vada cà plugaritulu nu se radima mai multu in cobz'a omului si in cerbicea boului, ci este usiuratu astadi prin o multime de unelte practice si de masini, cà maestriile sunt nenumerate, cà negustoriile se potu incepe cu crucerii si potu ajunge la dieci de mii, cà din opinca se póte ridicá la vladica; a ajunge acolo, incàtu se vadia cà sasulu nu e stapanu, jidovulu nu e jupanu, ci toti

sunt de o potrivă, a ajunge acolo, încatu se pricepa că tunetele și trasnetul sunt nesce fenomene ale firei, scāmatori'a o deprindere ridicată la o înaltime a istetimei și jocul „Frumóselor“ o trecere grabnică din o temperatură într'alt'a, sau o impedecare a circulațiunei sângelui: cu unu cuvântu, cu ajutoriulu bibliotecii omulu dela sate aru ajunge a vedea și elu ce se petrece în giurulu seu, aru vedea mersulu omenimei și pricepându acestu mersu, și-aru îndreptá și elu pasii sei dupa elu.

Bibliotec'a satesca aru fi puterea care aru pregátí pentru viétia pe baietii pasiti din scóla, dar' necapabili înca de munca materiala, ea aru procurá mângăare bețaniloru gârboviti de povar'a aniloru și i-aru face adevérati întiepleți ai poporului, ea aru invetiá pe ómenii harnici de munca, cumu se lucre érn'a-vér'a în modu rentabilu, ea aru da minte betiviloru de a se parasi de patim'a cea blastamata și a se adapá din isvorulu celu dulce alu invetiaturei; ea aru aruncá la o parte pe lipitorile cari sugu la símulu poporului, că aru invetiá pe poporu a-si folosi drepturile garantate; ea aru îndepartá simplicitatea modului de vietuire și aru indemná pe femeí'a romana a pregátí bucate potrivite gustului omului; ea aru face pre poporu se créda, că trupulu mortu este pamentu și nu se mai póte face strigoiu sau pricoliciu, în sfirsitu ea l'aru aduce acolo, încatu facéndulu capabilu de a pipaí rezultatele culturai și ale civilisatiunei adeverate, că și Tom'a se dica: recunoscú că a trecutú viétia lui „asi'a m'amu pomenitu“ de astadi înainte; pentru că se fiu viu, credu în „Luminézate și vei fi.“

Espuse folósele împreunate cu bibliotec'a saténului romanu, urméza indicarea calei celei mai practice pentru înfiintierea acestoru bibliotecii.

Bibliotec'a — dupa cumu amu aretatú — are se desvólte elementele căstigate în scóla, ea este o continuare a scólei. Din acestu raportu strínsu între scóla și biblioteca urméza, că scól'a și bibliotec'a sunt surori de cruce, urméza că ele sunt nedespartite un'a de alt'a. Bibliotec'a deci cá parte întregitóre a scólei, are se fie totu-déun'a în edificiulu scolaru. Admitiendu acestu raportu, trebue se admitemu și urmarile ce resulta. Invetiatoriulu este omulu scólei, elu este mai în totu-déun'a proprietariulu provisoriu alu edificiului scólei, elu e respundietoriu de mobilele din scóla, elu care se ocupa mai multu în satu cu (cartile), cu studiulu și prin urmare elu cunoște mai bine cartile, lucru firescu că elu este persón'a cea mai potrivita din satu pentru îmbracarea (postului) funcțiunei de bibliotecariu.

Antái'a urmare a raportului celui intimú dintre scóla și biblioteca este: cá invetiatoriulu se fie bibliotecariulu naturalu alu bibliotecii satesci.

Fiindu-cá invetiatoriulu, pentru cá se-si implinésca oficiulu seu invetiatorescu cu demnitate, are trebuintia de a cetí cãrti și de a se cualificá fãra intrerupere în oficiulu seu, nimicu nu aru fi mai bine venitu pentru elu, decâtú funcțiunea de bibliotecariu. Invetiatorulu cu ajutoriulu bibliotecii, aru corespunde cerintieloru scólei

moderne, fãra jertfe din modest'a sa léfa. În schimbu pentru folosirea bibliotecii satesci, invetiatoriulu s'aru puté obligá usioru la sarcin'a de bibliotecariu, fãra nici o remuneratiune banésca, fãra plata.

Astfelu fiindu lamuriti în privinti'a localului bibliotecii și în privinti'a manipulantului, urméza a ne clarificá asupr'a starei ei administrative.

Bibliotec'a este parte a scólei, ér' bibliotecariu naturalu este invetiatoriulu; este deci numai o urmare firésca, cá bibliotec'a se fie pusa sub aceeași auctoritate, sub aceléși foruri, sub cari este și scól'a însasi și invetiatoriulu.

La sate, respective în comunele bisericesci comitetulu, respective epitropi'a este persón'a morala îndatorata a administrá fondurile bisericesci, scolare și fundatiionale; este lucru convenabilu dar', cá totu aceste corporatiuni, în întielesulu unoru regulamente, eventualu concluse, se se insarcineze a administrá și fondurile bibliotecii satesci. Comitetulu va propune cãrtile ce sunt de a se procurá, elu va supraveghiá asupr'a bibliotecii și a bibliotecariului, elu va impune pedepse la casu de perderea cãrtiloru și în sfirsitu, în considerarea împregiurarilor locale, elu va hotari asupr'a modului de contribuire la fondulu bibliotecii. Pentru modulu de contribuire stau la dispozițiune mai multe carari, prin cari se potu aduná midiolóce pe sam'a înfiintierii și apoi a sustínerei bibliotecii. Aceste midiolóce potu fi obligate și benevole. Între cele dînțaiu cade: încassarea unoru tacse, amesurate starei materiale a poporatiunei, cu ocasiunea înscrierii fie-carui elevu și contribuirea anuală a fie-carei familii cu câte 3 copuri de grâu, eventualu de mustu de vinu, respective contribuirea cu acele midiolóce materiale, cari sunt mai lesnicióse respectivei comune. Stringerea bucateloru și adunarea mustului — pentru usioritatea poporului — se se întemple totu-déun'a tómn'a, ér' vinderea loru, totu-déun'a atunci, cându voru avé pretiu mai mare. Bucatele și mustulu se voru pune până la vëndiare acolo, unde va aflá comitetulu cu cale; ér' vëndute odata, banii încassati se voru folosi spre procurarea de cãrti, eventualu spre pastrare cu interese și dupa împregiurari și spre prenumerarea foiloru cari se voru aflá mai potrivite. Midiolóce benevole sunt: contribuirile preste midiolócele statorite și obligate și donarea de cãrti din partea unui sau altui saténu.

În privinti'a procurării cãrtiloru, comitetulu va purcede totu-déun'a în modu treptatu și cumpatatu. Treptatu asi'a: că va începe cumperarea cu acele cãrti cari sunt mai folositóre, cari sunt mai neîncungiaratu de trebuintia. Cu cumpatu asi'a: că la cumperare totu-déun'a se va acomodá puteriloru materialu-banesci disponibile.

Firescu aru fi rëndulu cãrtiloru de cumperatu: a) cãrti de cuprinsu economicu-agronomicu; b) de cuprinsu industrialu-comercialu; c) de cuprinsu religiosu-moralu; d) de cuprinsu geograficu-istoricu; e) de cuprinsu fisicunaturalu, și în sfersitu f) cãrti de cuprinsu literariu-nationalu.

Cu ajutoriulu cârtiloru economice-agronomice, saténulu nostru va ajunge a cunósce sistemele cultivarei paméntului, a cunósce plantele cele mai folositoare si rentabile; va ajunge a dá o cultura mai rationala paméntului, va cunósce uneltele cele mai potrivite, cu unu cuvèntu, va ajunge acolo, cá pe lângá aplicarea unui cvantu micu de putere fisica, dar' mai multa inteligentia — se realizeze o stare materiala cu multu mai buna, decumu are astadi, pe lângá cultur'a actuala a paméntului.

Cu ajutoriulu cârtiloru de cuprinsu industrialu va ajunge saténulu romanu a cunósce cá: o pele in pretiu de 10 fl. prefacuta in nesce hamuri frumóse sau in nesce manusi fine, se va ridicá la unu pretiu de 200 si 300 fl., cá 100 manusi de cânepa, in pretiu de 5 fl. prefacute in nesce servete si meseritie frumóse se va ridicá la 100 fl., cá 100 ocá de lâna in pretiu de 100 fl. prefacuta in postavuri, eventualu vestminte frumóse, se va ridicá la 500 fl.

Cu ajutoriulu cârtiloru de cuprinsu comercialu saténulu va ajunge a vedé, cá din rize si margele póte se ajunga la stare de mii de florini, cá negociulu cu póme si vite nu este cu putintia numai la orasiulu invecinatu, ci chiaru si in locurile cele mai indepartate, in acele locuri, unde este pretiulu mai bunu, cá omulu fâra bani gat'a pre lângá creditu si cu ajutoriulu bancelor, póte ajunge la bani pentru intreprinderi, cá asociatiunile sateniloru sunt la rëndulu loru, si in sfêrsitu cá comunicatiunea si pe uscatu si pe apa este atátu de usióra astadi, încátu in virtutea comericiului se póte face numai prin comande si asi'a mai departe.

Cu ajutoriulu cârtiloru de cuprinsu religiosu-moralu, poporul nostru care este in ajunulu demoralisarei si in pragulu coruptiunei, se va intari in credint'a in D-dieu, in cinstirea si in cunósckerea porunciloru lui, se va familiarizá cu respectarea legiloru bisericesci, cu iubirea de-aprópelui, va ajunge a recunósce, cá fapt'a buna nu consista in tînerea serbatoriloru nescocite, ci in ajutorirea celui lipsitu, cá postulu cu móre si mazare nu este adeverata cale spre mântuire, ci abtînerea dela fapte rele, respective sevêrsirea faptelor bune duce la mântuire.

Cu ajutoriulu cârtiloru de cuprinsu istoricu-geograficu, poporul nostru va ajunge a cunósce nu numai satele si orasiile vecine, si nici pe acestea bine, dar' tier'a intréga, tierile invecinate si lumea intréga. Va ajunge a sci cá cine este, de unde este si unde merge; va ajunge a cunósce némurile sale, vecinii sei, puterea sa, trecutul si prezentulu seu.

Cu ajutoriulu cârtiloru de cuprinsu fisicu va veni in positiune de a pricepe, cá trasnitulu este o scâteia electrica puternica si cá se descarca acolo unde se produce esplosiunea, dar' nu dupa „Uciga'lu crucea,“ cá masinele, balonulu si telegrafulu nu sunt nesce lucruri ajutate de spiridusiu, ci sunt numai supunerea puteriloru firei la inteligentia omenésca si in sfêrsitu cá la Precupu vinu furtune nu pentru cá lucra ómenii, ci pentru cá de regula, in aceea di se nimeresce schimbare atmosferica.

Cu ajutoriulu cârtiloru de cuprinsu naturalu va cunósce omulu dela sate soiulu celu mai bunu de vite, vitele caror'a le priesce clim'a nóstra de pe aici, va cunósce selbataciile (animalele) primejdióse vietii omenesci, sierpii inveninati, va sci deosebitele párti ale trupului seu, functionarea organeloru, circulatiunea sângelui, cu unu cuvèntu, se va cunósce pe sine dupa partea sa fisica.

In sfêrsitu prin cetirea de cuprinsu literaru-nationalu, saténulu celu dela fire inzestratu cu daru poeticu, 'si va cunósce in cercu mai mare poesi'a sa si prin ea trecutul seu, va cunósce povestile, colindele sale si o multime de lucruri instructive si distractive.

Prin bibliotec'a satésca aru ajunge tieranulu in positie de a recunósce, cá ignorantia este un'a dintre atributiunile seraciei, cá in mesur'a in care inaintéza spiritulu omenescu, in aceea scade ostenél'a intru impacarea trebuintelor vietii, cá ómeniloru trebuie se le remana acele lucrari cari ceru mai puçina putere fisica, dar' mai multa inteligentia, cá functiunea puterei a remasu pe sam'a masineloru, ér' omulu lucra cu spiritulu, cu inteligintia, si in sfêrsitu trebuie se pricepa, cá emanciparea de lumea veche si trecerea in cea nóua numai cu ajutoriulu bibliotecei este cu putintia.

Impregiurarea, cá puçini ómeni dela sate cari sciu cetí, sciu aprópe de rostu pe Argiru, pe Leonatu si Dorofata, Epistoli'a si Alexandri'a, me indémna a constată, cá consciintia poporului a ajunsu pe nesimtite in stare de a simti trebuintia bibliotecei. Acésta impregiurare me intaresce in credintia, cá poporului dela sate nu-i lipsesce poft'a de a cetí, si in acelasi timp, totu acésta impregiurare me nutresce in nadejdea, cá nu va fi de parte timpulu, cându va peri lumea lui „Asia m'amu pomenitu“, si va resari o lume nóua, lumea principiului vietiei, lumea lui „Luminézate si vei fi!“ Intemeietoriulu acestei lumi este bibliotec'a dela sate. Deci infintiati bibliotecei sateniloru, cáci ór'a a unspredecea a sunatu!!

Sibiu, in 22 Brumariu, anulu D-lui 1882.

G. Serbu.

Igien'a respiratiunei.

(Despre corsetu.)

Un'a din ingrijirile particulare ale sexului frumosu este, cá fie-care se devie pe cátu se póte mai cocheta si mai atragátore, éra in acestu scopu se-si imagineze in totu-déun'a cele mai diverse forme de haine, încátu unele devinu chiaru bizare, dar' cu tóte acestea se pórtá, convinu bine, fiindu-cá sunt la moda.

Scopulu nostru inse nu este de a discutá necesitatea modeloru, cáci prin acést'a de siguru cá ne-amu aprinde paia in capu, si apoi si jurnalulu nostru nu va avea inaintea dómneloru si domnisióreloru spriginulu ce speramu cá 'lu voru acordá. — Ceea ce voimu se facemu este, se semnalamu óre-care rele ce decurgu din intrebuintiarea unoru piese ce intra in bunulu gustu

alu imbracamintei si tóletei, si in primulu rangu avemu corsetulu.

Multe dame si domnisióre, cá se devie elegante, nu se multumescu numai in a purtá unu corsetu pe càtu se póte mai móle si a-lu stringe numai in atát'a, cá sustinèndu pàrtille moi si proeminente, se dea toracelui o forma mai rotunda si mai atragatóre, ci din contra in-trebuintiéza corsete pe càtu se póte mai tari si se stringu cá se reduca tali'a, daca aru fi posibilu, la dimensiunea unui inelu.

Dar' trebue se scie, cà cu càtu 'si reduce cine-va mai multu tali'a, cu atátu 'si reduce viéti'a, càci prin stringerea peptului si abdomenului se jenéza, dóue din cele mai principale functiuni ale vietiei, adeca respiratiunea si digestiunea.

Càndu se stringe cine-va in corsetu, toracele (có-stele cu peptulu) neputendu-se dilatá si contractá dupa cumu inspiramu, nici pulmonii nu se potu marí sau mic-siorá de volumu, càci sunt tescuiti in bietulu torace, care este incantenatu in corsetu.

Din acésta imobilitate a toracelui si nedilatatiune a pulmoniloru, resulta pe de o parte, cà introducemu sau inspiramu o mai mica cantitate de aeru decátu are necesitate organismulu, si prin urmare o mai mica cantitate de oxigenu, gaz indispensabilu pentru intretínerea vietiei, ér' pe de alta parte espiratiunea nefacèndu-se asemenea complectu, stagnéza in pulmoni si in totu organismulu unu mai mare residuu de acidu carbonicu, gaz care este fórté vatematoriu vietiei, càci nu este decátu unu resultatu alu combustiiloru interne, si este destinatuu a fi aruncatu afara prin pulmoni.

Din acestu schimbu incomplectu intre oxigenu si acidu carbonicu, provenitu din imobilitatea toracelui prin stringerea in corsetu, decurge cà sàngele se oxigenéza mai puçinu si prin urmare se impuçinéza in elementele constitutive ale vietiei.

Dar' corsetulu nu genéza numai respiratiunea si nutrirea, cà-ci pressandu asupr'a abdomenului (pantecelui), nu lasa locu liberu miscariloru stomacului si intestineloru si de aci digestiuni dificile si prin urmare nepofta de mancare.

Vedemu deci, cà prin stringerea in corsetu se genéza dóue mari functiuni ale vietiei, adeca respiratiunea si nutrirea, si cá consecintie avemu: o desvoltare incomplecta a organismului, adeca acele constitutiuni debile si fara viétia. Asemenea fiintie sunt palide, anemice, predispuce spre maladii de peptu si stomachu, din care resulta apoi diverse stari nervóse, si la acele care sunt predispuce sau le posedu dejá, le grabesce fórté multu maladi'a, astufeliu cà resultatulu celu mai siguru alu stringerei in corsetu nu este decátu scurtarea firului vietiei. La câte dame nu li se intempla ametieli pe strade si caderi subite pe la baluri, causate numai din impedecarea respiratiunii din caus'a stríngerii in corsetu.

Unele dame pórtá corsetu si càndu sunt gravide (in positiune). Lasa cà la asemenea dame, circulatiunea este genata chiaru prin faptulu graviditatii si prin ur-

mare espuse la diverse accidente, dar' stringèndu-se si in corsetu, respiratiunea si circulatiunea se genéza si mai multu, in plusu, cà pressiunea exercitata asupr'a abdomenului se resimte si asupr'a fetului, si acést'a póte dá nascere la diferite alte accidente.

Din tóte acestea dovedite prin probe zilnice resulta, cà usulu corsetului face reu; dar' a cere escluderea lui equivaléza cu cererea de a se schimbá cursulu Dunarei si prin urmare consiliamu a se usá in modu cà se nu produca reu.

(Dunarea.)

Apelu càtra onoratulu publicu romanu.

Natiunile mai civilisate in tóte timpurile au recunoscutu, dar' recunoscú desclinitu in dilele nóstre insemnatulu rolu, ce femeí'a are intru desvoltatarea si intru directiunea mersului de desvoltare a popóreloru. Destinele acestor'a mare parte sunt puse in manile ei.

„Pre sinulu mamei — dice celebrulu Aimé Martin — pausédia spiritulu popóreloru, moralurile, prejudetiele, virtutile lorú; cu alte cuvinte civilisatiunea genului omenescu.“

Intr'adeveru inriurirea femeiei imbratosiéza viéti'a nóstra intréga, incepèndu dela léganu pàna la mormèntu. Intr'adeveru cine nu scie, ce impresiune adèncă, nestèrsa facu in inim'a frageda a copilului plapandu primele cuvinte, sfaturi si indrumari ale mamei, care copilulu nice devenitu june si barbatu nu le mai uita, ci forméza pentru elu totu atâtea sànte principii caleusatóre si de multe ori mai tari decátu pasiunile vietiei? Cui nu-i este cunoscotu, cà in decursulu istoriei nu odata cugetele, cari la coltiulu caminului femeí'a le-a inspiratu sotiului seu, fura duse de acést'a in foru si determinara intórcerea sortiei a poporatiunei si a tieriei intregi in spre mai bine sau in spre mai reu?

Nu fàra cuvèntu s'a atribuitu dreptu aceea in causatiunea templamenteloru istorice o parte principale femeiloru. Nu fàra cuvèntu se póte dice si sustiné, cà cumu sunt mamele si sotiele: asi'a e generatiunea, asi'a e societatea respectiva.

De asemeni consideratiuni a fostu condusa inteliginti'a romana din Clusiu si giuru, càndu inainte de acést'a cu diece ani, la initiativ'a braviloru nostri juni dela universitatea din locu, incepù colectarea unui fondu pentru a infiintá o scóla romana de fetitie in fost'a capitala, ér' acumu centrulu culturale alu Transilvaniei. Inteliginti'a romana clusiana a crediut atunci si crede si astadi, cà in seclulu curentelui atátu de potinte alu ideei nationali ne este ertatu si datorintia si nóue Romaniloru, cá altor'a, a ne aperá si pastrá viéti'a nationale individuale cu midiulócele nóstre si pre cali legali.

Fondulu crescù in diece ani prea puçinu; abiá ajunge la sum'a de 3000 fl. v. a. Nu cercamu causele acestui incetinelu progresu si crescamentu. Un'a a fostu

de buna sama, trebuie se marturimu, puçin'a nóstra interesare de afacerile nóstre publice si mai generali. De alta parte inse variele legi scolastice si de egal'a indreptatire a nationalitatiloru, si solemnele promisiuni ale barbatiloru de statu fruntasi din patri'a nóstra inca ne leganara in anii precedenti in visuri si sperantie, cà acele legi si promisiuni numai ce se voru face odata trupu; cà din diecile de milióne, ce contribuescu cele aprópe trei milióne de Romani la sustinerea statului, ni se va aruncá si nóue macaru o farmitura càtu de bagatela pentru institutele nóstre de cultura nationala romanésca.

Se scie, ce deceptiune amara ne prepara pentru tredirea nóstra din acelea vise si sperantie legiuirile dietei patriei nóstre din cesti vr'o doi ani ultimi. Suntemu avisati si in afacerea educatiunei si culturai nóstre romanesci numai si numai la propriile nóstre puteri.

Intre atari impregiurari fatali de grele, avemu datorintia imperiósá se ne cugetamu seriosu si se ne apucamu, cu o óra mai înainte, de a infintiá institute romanesci pentru instructiunea si educatiunea ficeloru si sororiloru nóstre. Nu mai póte fi de adi incolo pentru Romanii din monarchi'a austro-ungara lucru indiferente, daca finele nóstre, fiitórele sotie si mame romane, se voru cresce si instruí prin institute de ale nóstre, ori cà pàna acumu, totu prin scóle straine, de unde se ésa unele, daca nu cu rusinare si ura, la totu casulu inse cu nepasare fatia de limb'a, religiunea si datinele stramosiesci.

De aceea subscrisulu comitetu alu „Reuniunei fondului pentru infintiarea unei scóle romane de fetitie in Clusiu“ ísi permite a se adresá in generale càtra toti amicii culturai, éra in speciale càtra onoratulu publicu romanu, càtra tóta suflarea si ànim'a romana, cà intru ajungerea càtu mai curendu a mantuatoriului scopu culturalu-nationalu se nu pregete a-i vení intru ajutoriu. Acést'a fie prin instituirea de colecte in favórea fondului, fie pasindu in sírulu membriloru Reuniunei fondului cá fundatori cu 100 fl. v. a. odata pentru totu-déun'a, au cá membri ordinari cu cotisatiune de 2 fl. pre anu. Listele de suscriptiune, numerisate si alaturate la acestu apelu, p. t. dómnele si domnii colectanti se binevoésca a le retransmire impreuna cu rezultatulu operatu dlui casariu alu subscrisului comitetu, Vasiliu S. Podoba (Clusiu, strad'a carbuniloru Nr. 6), la care au a se adresá pentru liste si alti amici ai educatiunei romane, cari au binevoitu a se insarciná cu asemeni colectari.

Sorori romane si frati romani! In numele mosiloru si stramosiloru si in numele nepotiloru si stranepotiloru nostri ne indreptamu càtra voi cu acestu apelu fratiescu. Cei-a printre tóte fatalitatile seceloru ne eredita limb'a, relegea, fiinti'a romana intacta; cesti-a sunt in dreptu a pretinde dela noi, se le transitemu nestirbata ereditatea strabuna. Se ne punemu dreptu aceea cu totii umeru la umeru. Fie-care din noi, micu si mare, avutu si seracu, dupa putere se depunemu obolulu nostru pre altariulu culturai romanesci, astadi in speciale alu culturai si crescerei fetitiei romane. In ea vomu capeta prin ast'a unu nou si potinte factoru alu existen-

tiei si progresului nostru. Jertfa nóstra va produce fructe inmiite pàna in cele mai departate generatiuni, cari ne voru binecuventá.

Din siedinti'a comitetului „Reuniunei fondului pentru infintiarea unei scóle romane de fetitie in Clusiu.“

Clusiu, 29 Martiu 1883.

Alesandru Bohatielu m. p.,
presiedinte.

Dr. Gregoriu Silasi m. p.,
actuariu.

Lumin'a electrica.

„In numerile nóstre dela 4 si 5 Ianuarius trecut, doue dile dupa punerea in functiune a iluminarei ce *The Anglo-Austrian Brush Electrical Company Limited* stabilise la palatulu regalulu din Bucuresci, la Cismigiu si la Cotroceni, amu datu o scurta dare de séma asupr'a companiei ce intreprindea acésta iluminare, asupra sistemului de care se servia si asupr'a costului in generalu alu iluminatului publicu prin electricitate. Abtinendu-ne atunci de a face apretieri speciale asupr'a noiei lumini, fagaduiamu óre-cumu, cà vomu revení asupr'a cestiunei, dupa ce esperientiele se voru fi facutu mai indelungu si la noi.

Ne-a trebuitu se avemu o mare putere de resistentia pentru a nu mai atinge cestiunea pàna acumu. „Unu vechiu abonatu“ ne scria, la 16 Ianuarius, cà tacerea nóstra a produsu „unu óre-care murmurulu in publicu,“ care banuesce — ne spune acestu represintantu ne-autorisatu alu publicului — cà sau ne-amu „datu cóstele cu Compani'a de electricitate,“ sau cà redactorulu nostru care se ocupa cu acésta materia, a muritu.

Nu ne-amu influentiatu de banuielile pretinsului nostru „vechiu abonatu,“ cu atátu mai multu, cà ele sunt — nici n'aru trebui s'o mai spunemu — grosolane sau cobitóre; amu cautatu a observá si esaminá cestiunea càtu s'aru putea mai bine si intr'unu timpu suficientu, pentru a ne face convingerea pe deplinu.

A ne face insa convingerea pe deplinu, intr'unu modu generalu, in materia de lumina electrica, aru fi, o marturisimu, prea pretentiosu, mai cu séma daca ne-amu referí numai la slabele probe ce ne a datu Compani'a de electricitate dela noi. In starea in care se gasesce electrotechnic'a astadi, aru fi greu, intr'adeveru, chiaru pentru unu corpu savantu, care s'aru ocupá specialmente si intr'unu modu aprofundatu de aplicatiunile electricitatiei, se se pronuntie pe deplinu intr'acésta cestiune. Atátu sunt de puçinu conchidietóre rezultatele ce s'au obtinutu pàna astadi dela aplicatiunile electricitatiei la iluminatulu publicu; atátu, mai cu séma, cà nu se scie ce s'o descoperi mane!

Amu fi preferatu dara, se inregistramu, cá simplii croniciari, numai faptele, cu càtu s'aru putea mai puçine comentarii in acésta materia, pentru care nu s'a disu inca ultim'a vorba.

Amu vediutu puçinulu succesu, lips'a in fine, de ori-ce succesu, stingerea si incetarea de càtu-va timpu a lampelor electrici din curtea Palatului; nu amu voitu insa se ne luamu, noi cei dintai, rolulu de a cântá *de profundis* unei insem-

nate întreprinderi, pentru care amu fi doritu, in interesulu desvoltarei bunului traiu in genere, reusita deplina.

Pe cându in sa consideramu întreprinderea definitivu ca-diuta, observamu acumu o óre-care svêrcolire: *The international Electric Company* a inlocuitu, celu puçinu cá firma, pe copilulu cu puçina viétia *The Anglo-Austrian Brush Electrical Company*, si nou'a firma, intr'o convulsione galvanica, lanséza a Bucuresceniloru o circulara, prin care 'i întreba pe fiecare de nume si propune, unde si de, câte lampi electrice „à arcu“ aru dorí se aiba pentru luminatulu esterioru si câte „prin incandescentia“ pentru iluminatulu apartamentelor. — Seopulu? — Pentru „a permite societatiei se cunósca nume-rulu lampelor de care publiculu aru avea trebuintia, spre a putea se-si aléga loculu unde aru putea stabili prim'a sa sta-tiune centrala electrica“, ne spune circular'a.

Nu e vorb'a.... Acést'a n'aru costá prea multu pe Bu-curesceni, cându aru fi cestiunea, puru si simplu, de o sta-tistica. Cându in sa, incredietóre in succesulu afaceri sale, Compani'a s'aru încercá a'si intinde firele sale electrice pe strade si pe de asupr'a proprietatiloru, apoi atunci lucrulu este de consideratu mai cu maturitate.

Progresiste si confidente in succesulu luminei electrice, si alte orasie au permis se se intinda conductoru electrici pe strade si pe de asupr'a proprietatiloru. Acumu in sa constata cu regretu sorgint'a de pericole ce 'si au creatu printr'acést'a.

Eta intr'adeveru, ce cetimu in „Scientific American“ din 13 Ianuarie acestui anu:

„.... Intrebuintiarea luminei electrice pentru ilumina-tulu publicu a datu nascere la o varietate de pericole pu-blice, totu asiá de numeróse si de serióse cá acelea ale ga-zului, in sa multu mai subtile. Abiá trece câte o di fara se nu se observe o noua si supridietóre desvoltare a caracterelor acestoru pericole.... Firele telegrafice, atingandu-se din in-tèmplare cu firele luminei electrice, curintele deviatu prin celu mai micu contactu, incaldiesce firulu intr'unu asiá gradu, încátu 'lu distruge si da focu ori-carei materii combustibile ce s'aru gasí in apropiere.“

„Scientificulu Americanu“, dupa ce enumera desastrele cauzate in mai multe strade din New-York prin atingerea accidentalá a fireloru luminei electrice cu acelea ale telegra-felor sau telefonelor, sau prin ruperea de catra pompieri, in timpu de incendiu, a fireloru electrice si descarcarea cu-rintelui — acestui trasnetu pamentescu — in nevinovatele corpuri ale persónelor aglomerate, cere cá o lege se vina a pune capetu acestoru pericole. Opinédia apoi, cá conductorii electrici se nu mai fie permisi a se asiediá decâtu ingropati in pamentu sub trotóre, sau pusi in tuburi speciale, cându ei aru trebuí se fie condusi prin edificii.

Nisce atari accidente nu sunt isolate.

„L'electricien“ din 1 Septembrie 1882, povesteste astu-felu, dupa „Times“, o întèmplare de acestu soi, in terminii urmatori:

„Unu accidentu, de unu genu particularu a avutu locu eri séra la Brighton (Engliter'a.) Pe cându membrii brigadei locale de pompieri voluntari percurgéu strad'a Nordului cu scarile lor, un'a dintr'acést'a atingèndu cablulu aerianu de iluminatu si fluidulu electricu descindiendu pe sf'n'a scarei, a

ortiatu pe pompierii ce o conducéu se-i dea drumulu. Unul altu membru alu brigadei, voindu a sustiné aparatulu, pu-nèndu mân'a pe elu, a primitu tóta descarcarea curintelui, si a fostu paralisatu.“

Aceste feluri de accidente periculóse, au facutu pe *Society of Engineers and of Electricians* dela Londr'a se propuna, pentru asiediarea fireloru aeriane electrice, mesuri altu-felu de serióse, de cumu se vede la Bucuresci.

Cine, intr'adeveru, aru putea descrie nenorocirea ce s'aru putea întèplá, cându o despartire de pompieri aru trece, in fug'a mare, cu aparatele loru ridicat si aru atinge firele electrice spendiurate de asupr'a Calei Victoriei in drep-tulu Palatului?

Dorimu, negresitu, progresulu luminei electrice; voimu cá se se inlesnéscá si incurageze ori-ce încercari intr'acést'a directiune; ne credemu datori in sa se atragemu atentiunea publica asupr'a desastreloru, încercate aiurea, la care da totu-déun'a nascere sususpendarea in aeru, pe lângá si de asupr'a caselor, a conductoriloru luminei electrice.

Proprietariloru dar', mai àntàiu, de a-si ferí casele de întemplantile de incendiu ce aduce cu sine firulu electricu; Politiei de a împedecá întinderea neregulamentata a unui si-stemu periculosu sigurantiei publice.

(Dupa „Curierulu financiaru.“)

Novatianu de la Pètra.

Prodromulu florei romane de D-rulu D. Brandza.

Prodromulu florei romane este titlulu unui pretiosu vo-lumu de observatii, facute de d-lu Dr. Brandza, in timpu de mai multi ani, asupr'a vegetatiunei din Romani'a.

Cá autoru D-rulu Brandza ne este cunoscutu prin nu-meróse si interesante publicatiuni anterióre, demne de a figurá alaturi cu cea mai noua si cea mai insemnata din pleiad'a operiloru sale. Lucratoru aprigu, ne inavutiesce mic'a nóstra literatura sciintifica cu lucrari, menite a devení calaus'a Bo-tanistiloru viitori si a inlaturá multe din dificultatile ce in-timpina cei ce se devotéza studiului plantelor.

Pe lângá perseverantia si inteligentia, autorulu se vede petrunsu de iubirea de sciintia, motorulu ori-carei productiuni de valórea celei ce ni se presenta.

Recunoscèndu folósele ce decurgu din publicatiunea ace-stei scrieri, pe de o parte 'i facemu cea mai caldurósa pri-mire, ér' pe de alt'a ne impunemu obligatiunea a resumá in scurtu esentialulu contnútului si a atrage atentiunea ori-carui se intereséza de progresulu sciintieloru, remanendu cá persó-nale versate in acestu feliu de studii, se-si impuna vederile si apreciarile lor.

Volumulu cuprinde dóue parti: 1º Introdúctiune si 2º Prodromulu florei romane.

Din introdúctiune reese, cá autorulu are meritulu de a fi pe lângá altele si unu istoriografu cu scrupulu. Urmandu valórea scrieriloru si ordinea chronologica, citéza toti autorii, colectorii si botanistii cari au scrisu asupr'a vegetatiunei tie-rei nóstre sau au facutu observatiuni, fie cá voiagiori fie cá stabili. Arata in extenso ceea-ce au lucratu si cu o drépta impartialitate, recunósce fie-carui'a dreptulu si meritele ce i si cuvinu. Autorii acestia se potu asiediá in trei categorii:

1°) Aceia cari, urmandu impresiunile in sa-si ale autorului au facutu numai „liste mai multu sau mai puçinu scurte“ de plante, dintre cele mai cosmopolite si comune, fara cá se le mai alature nici macaru indicatiunile necesarii, pentru ale inzestrá cu óre-care caracteru si valóre sciintifica.

2°) Acei'a cari de si au observatu regulile nomenclaturei si au anexatu indicatiunile cerute de sciintia, nu au exploratu decâtu o mica parte a tierii si acést'a in trecátu. — Si in fine:

3°) Acei'a cari au facutu exploratiuni sistematice, mai multu timpu, pe o intindere mai mare si fiindu stabiliti in tíera.

Lucrarile acestor'a, din cari unele merita unu nume de distinctiune, presinta unu mai mare interesu din punctulu de vedere alu istoriei mersului erborisatiuniloru la noi, decâtu cá parte integranta a unui complex de observatii, asia cá: Prodromulu florei romane este o opera cu totulu originala. Din partea a dóu'a reese, cá autorulu este unu Erboristu fara pregetu si unu Botanistu eminentu.

Infruntandu peripetiile voiajiului, nesocotindu periculele adese ori apropiate, a exploratu sau singuru sau cu elevii sei muntii, vaile, padurile, crangurile si livezile; le-a visitatu neintreruptu in epocela in florirei timpu de aprópe 15 ani si suvenirile acestoru visite, conservate cu ingrigire, se adapostescu astadi in museulu de Botanica, infintiatu totu prin staruintiele sale si a carui directiune 'i este incredintiata.

Cá botanistu adópta si sustíne ideile celebrului seu profesor H. Baillon, care a recunoscutu, dupa multe staruintie, cá plantele, copii sburdalnici ai naturei, nu se supunu reglementeloru disciplinare numite clasificatiuni croite de botanistii anteriori, ci neesistandu linii de demarcatiune intre toate familiile cá si intre tóte genurile si speciile, pentru cá se concilieze intocmirea unei clasificatiuni cu particularitatile infinite ce presinta plantele, gasesce unu singuru mijlocu: de ale strínge unele lângá altele dupa asemenarile ce se potu observá la totalitatea organelorú lorú.

Conservandu din vechile clasificatiuni numai caracterele trase din presenti'a si numerulu cotyledónelorú, se serví pentru formarea grupelorú secundarie de organizatiunea gynecueului, singurulu organu carui'a, dupa embryonu, i se acórda o valóre de primulu gradu. Urmándu acestu principiu, eata divisiunile de întâiulu si alu doilea ordinu ce adopta:

Regnu vegetalu	Divisiuni	Sub-divisiuni		
	I. Dicotyledóne	I.	Carpele libere 1—∞; placentatie parietala in unghiulu internu.	
			II.	Ovar unilocular; placentatie parietala.
				Ovar plurilocular: placentatiune axila.
			III.	IV.
	Vascularu			
	II. Monocotyledóne	III.	Celulare.	
			Acotyledóne	

Dicotyledónele suntu reprezentate prin 74 familii cu 443 gen. si 1611 sp. (?) — Monocotyledónele prin 17 fam. cu 118 gen. si 337 specii (?) — Acotyledónele prin 4 fam. cu 17 gen. si 42 sp.

Dupa cumu se vede, numerulu speciiloru este aprópe 2000. Adaogéndu si pe acelea cari cu tóta atentiunea autorului se voru fi strecuratu neobservate, deducemu cá Flora Romana este un'a din cele mai bogate, si cá in curénd atentiunea tuturorú Botanistilor va fi indreptata cátra acestu tesauru.

În enumerarea plantelorú, autorulu a urmatu metod'a celorú mai insemnati floristi. Dupa numele sciintificu tóte numirile populare ce pórtá plant'a in diferitele unghiuri ale tieriei, asiá cá a deschis o sorginte de subiecte noue pentru phylogia. A aretatu sinonimiele; a indicatu localitatile unde a recoltatu sau observatu plant'a in epoc'a in florirei.

Între tóte gasimu unele, alu caroru nume este legatu intimu si pentru eternitate de acel'a alu autorului. Asiá unele ca *Verbascum Brandzae*, *Dianthus Brandzae*, au fostu recoltate, dar' nedescrise, ér' altele cá *Paeonia Romanica*, *Galium Bailloni*, au fostu recoltate si descrise de insusi autorulu.

Desgropándu atátea documente cari vorbescu de produsele naturale ale pamentului nostru; colectándu majoritatea speciiloru si descoperindu pe acelea ce remasesera neobservate, autorulu a adusu servicii reale: noue, pentru cá amu facutu unu pasu pe drumulu sciintiei; éra sciintiei, pentru cá a adagatu fapte ce nu erau cunoscute.

Fie cá opulu seu se fia precursorulu altor'a, totu asiá de insemnate. „Dupa „Rom. libera“ din 2 Iunie 1883.)

Programulu

cunoscintielorú ce se ceru pentru gradulu de sub-locotenentu in reserva.)*

I.

Cunoscintie generale pentru gradulu de sub-locotenentu in reserva de ori ce arma.

1. Materiile coprinse in programulu clasei IV. gimnasiale.

Sunt scutiti de aceste materii candidatii cu diplome de bacalaureatu sau cei cari voru posede unu certificatu cá au absolvitu acele clase.

2. Cunoscintiele militare coprindíndu:

a) Tactic'a.

Notiuni asupr'a fortielorú militare. Dispositi'a fortielorú in lupte, ordiné si formatii. Caractere ale celorú 3 arme, combinarea lorú. Modulu de a luptá alu tuturorú armelorú. Influenti'a terímului asupr'a întrebuintiarei trupelorú. Marsiurile, serviciu de sigurantia în marsiu, trupe stationate, mesuri de sigurantia. Ataculu si apararea pozitielorú sau miculu resbelu. Generalitati asupr'a serviciului de etape.

*) Acestu programu 'lu imprumutamu din diariulu oficiosu alu Romaniei; dupa-ce inse regulamentele celorú mai multe armate europene sémana fórté multu unele cu altele, si dupa ce in armat'a imperiala a Mai. Sale monarchului nostru se afla in dilele nóstre multi oficiari in reserva, de nu ar mai fi alta cauza, chiaru si numai in grati'a teríminiloru tehniciei ilu reproducemu aici. Red.

b) Studiul armelor.

Diferite specii de arme. Caractere generale. Guri de focu. Arme ale infanteriei si cavaleriei. Proiectile. Notiuni generale asupra pulberilor si efectelor lor. Modulu actiunii in arme si proiectile. Efectulu proiectilelor. Descripti'a sumara a armelor si gurelor de focu in serviciu. Aproximarea si transportulu cartusielor, distribuirea in lupta. Notiuni asupra tacticei focurilor.

c) Fortificati'a.

Obiectulu si scopulu fortificatiunilor. Intrebuintiarea fortificatiiei in campanie. Uvrage elementare principale. Punerea in stare de aparare a obstacolelor ce se intalnescu in Campania. Ataculu si apararea lor. Campuri intarite. Notiuni de castrametatie.

d) Topografi'a. Semne conventionale. Cetirea chartelor.

II.

Cunoscintie proprii sub-locotenentului in reserva pentru arm'a infanteriei.

- a) Scol'a de soldatu si de companie (in teorie si practica);
- b) Regulamentulu tragerei in tinta (teorie si practica);
- c) Datoriile oficerului inferioru din serviciulu in campania, serviciulu interioru si de garnisóna.

III.

Cunoscintie proprii sub-locotenentului in reserva pentru arm'a cavaleriei.

- a) Scol'a de soldatu pe josu si calare. Scol'a de escadronu (in teorie si practica);
- b) Regulamentulu tragerei in tinta cu carabin'a (teorie si practica);
- c) Datoriile oficerului inferioru din serviciulu in campanie, serviciulu interioru si de garnisóna;
- d) Higien'a calului si primele ajuto're in casu de bóla.

IV.

Cunoscintie proprii sub-locotenentului in reserva pentru arm'a artileriei.

- a) Scol'a de soldatu pe josu si calare. Serviciulu gurilor de focu. Scol'a de sectie si scol'a de ochitori (in teorie si practica);
- b) Descrierea sumara a materialului de artilerie in serviciu;
- c) Organizarea artileriei si intrebuintiarea ei in campanie;
- d) Reglementulu tragerei in tinta in artilerie;
- e) Datoriile oficerului inferioru din serviciulu in campanie, serviciulu interioru si de garnisóna.

V.

Cunoscintie proprii sub-locotenentului in reserva pentru arm'a geniului.

- a) Scol'a de soldatu si de companie (in teorie si practica);
- b) Scol'a de sape;
- c) Traseulu si profilarea uvragiului simplu. Esecutarea retrasiamentelor. Aparari accesorii, construirea lor, punerea in stare de aperare a localitatilor. Despre linii: linii continue si cu intervale. Apararea si ataculu uvrageilor de companie;
- d) Notiuni de comunicatiuni militare. Construirea, distrugerea si repararea lor;

e) Reglementulu tragerii in tinta;

f) Datoriile oficerului inferioru din serviciulu in campanie, serviciulu interioru si de garnisóna.

Dor'a de Istri'a Koltzoff-Massalsky (născuta princes'a Ghic'a).

Numele ce figuréza in capulu acestui articolu este, dupa cumu sciulec lectorii nostri, acel'a alu unei femei ilustre. Elu fu adoptatu si facutu celebru de princes'a Elen'a Ghic'a, fic'a reposatului mare banu Michaiu Ghic'a si nepót'a principiloru Grigorie Ghic'a si Alexandru Ghic'a, cari au domnit pe tronulu Munteniei.

Famili'a Ghic'a este un'a din cele mai vechi familii printiare din Romania. De origine albaneză, ea primf indigenatulu romanu in antai'a jumetate a vécului XVII, si domni, cu câte-va intreruperi, in timpu de doue vécuri in Munteni'a. Ea impodobí tronulu celoru doue provincii cu principi ilustri, alu caroru nume este in scrisu printre gloriile tieriei si a caroru amintire va traí tot-déuna. Se ne fia destulu a amintí aci pe principele Grigorie Ghic'a al VII, alu carui sfirsitu tragicu este un'a din paginile cele mai dureróse din istori'a nóstra nationala: acestu martiru incoronatu, care trebui se indure mórtea, pentru-cà a protestatu in contr'a cederii Bucovinei la Austri'a, si apoi hospodarulu Grigorie Ghic'a, supranumitu reformatoriulu, tatalu principelui Dumitru Ghic'a, venerabilulu presedinte alu Senatului, a carui domnie insémna pentru Romania ei'a de renascere si de libertate.

De acésta familia tine si princes'a Elen'a Ghic'a, si renumele de care se bucura, cu dreptu cuventu, este o flóre mai multu adausa la coróna de glorie a acestei case printiare. Nascuta la 1828/22 Ian. *) ea parasí tier'a cu tatalu seu la 1841, pentru a-si complect'a educatiunea sa literara, facu numeróse caletorii prin diferitele tieri ale Europei, si in 1849, ea se casatorí cu printiulu rusu Koltzoff-Massalsky, din un'a din vechile familii slave dise Ruricovici, pentru cà se credu coborite din Ruricu-Normandulu, fondatorulu imperiului Rusiei.

In Romani'a, educatiunea princesei fu condusa de mam'a sa, o femeia cu spiritu superioru, si de savantulu archeologu Papadopulo, ajunsu mai tardiu unulu din cei mai ilustri profesori ai universitatiei din Aten'a. Dar' tatalu seu o facu se parasésca tier'a natala inca din vérst'a de trei-spre-diece ani, si o conduse la Dresd'a, unde putu se-si complecteze studiile literare si se-si desvólte gusturile artistice si unde sciù, prin grati'a si farmeculu spiritului, si a convorbirei sale se ajunga un'a din cele mai frumo'se podóbe dela curtea regelui. De aci, ea merse la Vien'a, unde fu primitá cu distinctiune de càtra famili'a imperiala. In timpululu siederei sale in acésta capitala ea devenise un'a din obicinuitele salóneloru princesei de Metternich, in cari se strńgea fin'a flóre a acestei aristocratii vieneze, care incongiurá pe atotuputerniculu ministru alu monarchiei. Doctorulu Adamu Wolff, profesoru la universitatea din Gratz si istoriografu alu Mariei Teresiei si Mariei Cristina, ne vorbesce de acésta noua stea stralucitóre, care 'si facuse aparitiunea sa in societatea de elita a Vienei, in nisce termini de o adeverata admiratiune.

*) In „Natiunea“ s'a pusu 1882 din eróre.

Odata pe drumulu caletoriilor, Dor'a d'Istri'a nu se mai oprí. Cu calitatile superioare, cari distingu spiritulu seu si cari se revelasera din cea mai frageda copilarie, ea intielesese, cà celu mai bunu mijlocu de a cunoáce ómenii si popórele, erá de a-i vedé de aprópe. Ea nu caletorí numai de placerea de a caletorí, de a cautá o distractiune in schimbare, dar mai multu pentru a se instruí, pentru a adaugá noue cunoscintie la cele ce posedea dejá, pentru a studiá institutiunile si ideile dominante ale diferiteloru societati omenesci. De aceea, povestirile sale, in locu de a fi nisce simple descriptiuni, pline de amenunte nefolositoare, și lipsite de ori-ce apretiare generala și de ori-ce vedere, de întregu, suntu nisce studii adeverate, in cari se descopere, înainte de tóte, iubirea ardiatóre a autorului pentru adevéru, alaturi cu unu spiritu de observatiune fecundu si patrundietoriu.

Neobosit'a caletóre strabatú, pe rënd, Rusia, Elvetia, Greci'a, Itali'a, Germani'a, si dete proba, in tóte pelegrinarile sale, de unu curagiu esceptionalu si de unu devotamentu fàra margini, in sarcin'a ce-si impuse.

Ea este citata de Cortambert, in cartea sa, asupr'a caletoriloru ilustru, càci a sciutu se infrunte cu resemnatiune ghieturile Oberlandului, caldurile din desierturile Orientului, primejdiile ascensiuniloru celoru mai grele, oboselile si indurarile de totu felulu. Tari'a convingeriloru sale si neclintit'a sa vointia, a sciutu se rupa tóte piedicele. Chiaru anulu acest'a, informatiunile particulare ce avemu, si a càroru esactitate o putemu garanta, ne inlesnesce a sci, cà-si propune a face o caletorie in Indi'a, unde, dupa ce a studiatu literatur'a si a publicatu poemele acestui poporu, se duce pentru a'lu studiá deaprópe in viéti'a lui intima, in mijloculu institutiuniloru si suveniriloru sale istorice.

Dor'a d'Istri'a datoresce acestui continuu contactu cu tóte popórele Universului, simpatia generala de care se bucura, si semnele repetite de recunoscintia, ce ea nu incetéza de a primí din tóte partile. Càci nu trebue se uitamu a spune cà, pe lângá inaltele calitati ale spiritului si ale nesleitei sale activitati, ea are o inima nobila si generósa, virtuti pretioáse si sentimente filantropice. Ea este amic'a omului totu asiá precum este amic'a sciintiei si a adevéruului. Ea este aperiatórea ardiatóre a tuturoru popóreloru cari suferu, a tuturoru claseloru desmoscenite, a tuturoru causeru drepte. Devotata causei libertatii si emanciparii tuturoru popóreloru apasate, ea n'a lasatu se-i scape nici o ocaziune, fàra se dea concursulu talentului si autoritatiei sale, munciei de reconstituire a stateloru cari revendicáu dreptulu loru la neatárnare.

Cu aceste diferite titluri, ea primí pretutindenii distinctiuni atátu de numeróse pe càtu si de meritare. Ea este agregata mai multoru academiiloru din Itali'a, Greci'a, Franci'a, Turci'a, Austri'a, etc.; a avutu diferite medalii onorifice, printre cari un'a de auru decernata de institutul francesu Confucius. Scól'a serbéscá din Constantinopolu, i-a acordatu titlulu de presiedinte de onóre. Greci'a o numí, in unanimitatea voturiloru din parlamentulu elenicu, marea cetatiéna: demnitate esceptionala pentru o femeia. A ajunsu, pe rëndu, presiedinta onorara in Eicon din Smirn'a, vice-presiedinta onorara in Sillogosu alu damelor grece, membra onorara in Parnasulu din Atena, membra in Academi'a Quiritiloru din

Rom'a, in Academi'a fisico-medico-statistica din Milan, etc.

Mod'a chiaru platesce tributulu seu acestei femei celebregi-si face o gloria a dá numele seu, costumelor celoru mai elegante si celoru mai gratioáse.

Ceea ce ne mira, este a nu o vedea figurându printre membrii academiiloru din Bucuresci, pe ea, care a facutu sè se recunóscá de Europ'a, eroii si poetii nostri, pe ea, care si-a intrebuintiatu talentulu condeiului seu, pentru a cantá gloriile si a aperiá drepturile tieriei sale. Se speramu cà nu este aici decátu o uitare involuntara, care nu va întârdia a fi reparata.

Ceea-ce isbesce mai cu séma in scrierile acestei femei ilustre, este varietatea infinita a opereloru sale. Ea a studiatu totu: literatur'a, istoria, frumóse arte, sciintie politice si sociale, religiunea, limbele, ómenii, obiceiuri si institutiuni. Ea s'a incercatu in tóte genurile, cà-ci a scrisu: romantie, epoei, impresiuni de caletorie, portrete, descriptiuni, studii, pomelnice, articole, brosiuri si opere de o lunga resuflare. A traitu camu pretutindenii: in Germani'a, Austri'a, Franci'a, Elveti'a, Belgi'a, Itali'a, Greci'a, Rusi'a si pretutindenii a studiatu de aprópe tierile si popórele ce visitá.

A atinsu mai tóte cestiunile ardiatóre, cari au preocupatu atentiunea spiritelor contimporane; si daca modesti'a, ce o caracteriza, nu 'i-a permis a da solutiuni, nici a pronuntia sentintie, nu e mai puçinu adevératu, cà ea a aretatu, totu-déun'a, in cestiunile ce tratá, pe lângá o judecata sanatósa si drépta, o cunoscintia perfecta a subiectului, a greutatiloru si contraverselor ce-lu ineonjóra, a opiniiloru si a judecatiloru, la cari elu a datu locu.

Ne este peste putintia a da aci list'a ei, care este pe atátu de lunga, pe càtu si de variata. Se póte, cu tóte acestea, cita, printre cele mai insemnate productiuni: *Les femmes en Orient*, carte fórte cautata si fórte citata, *La vie monastique*, *Les femmes par un femme*, *Les Héros de la Roumanie*, *Les Ioniennes*, *La Nationalité roumaine d'après les chansons populaires* etc. Cea mai mare parte din operele ei, au fostu traduse in diferitele limbi europene. Sunt càti-va ani, de càndu Efori'a spitaleloru nóstre civile, rendui-se unu fondu pentru traducerea acestoru opere in romanesce. Acésta lucrare fusese incredintiata dlui Grigore Peretz, care a si publicatu, in 1876, celu dintaiu volumu din acésta colectiune, coprindendu Nationalitatea romana dupa cãntecile ei populare, Vitejii Romaniei, literatur'a romanésca, Eliade Radulescu, G. Cretiénu, Sincai si istoricii. Propagand'a austr'o-romana, Romanii si Papismulu din Rom'a, Nationalitatea elenica. Dar' totulu s'a marginitu in acestu bunu inceputu. De siese ani, Efori'a, nu s'a mai indeletnicitu a continua oper'a folositoare, ce intreprinsese. Lucrulu este càtu se póte de regretabilu, si ne place a nadajdui, cà aceste puçine cuvinte voru ajunge pentru cá acésta lucrare se fia reluata si sfirsita de aceia, cari au avutu o inspiratiune asiá de frumósa incepénd'o.

Dupa tóte aceste amenunte biografice, daca ne-aru fi permis a da o judecata, asupr'a imensei activitati intelectuale, a princesei Dor'a d'Istri'a, n'amu sta la indoéla a asiezá pe autoru, printre cele mai mari spirite ale acestui vécu. Este adevératu, cà nu se póte laudá, cà a creatu o nóua scóla. li-

terara sau filosofica, nici că a retezatu cu condeiulu ei, vre-o mare cestiune politica ori sociala. Dar' calitatile spiritului si ale inimei sale, sunt asi'a de superioare, asi'a de distinse, încatu 'i asigura unu rangu onorabilu, pe lãnga ómenii cei mai eminenti ai epocii contemporane.

Cá femeia de litere, ea are unu stilu viu si elegantu, o limba potrivita cu subiectulu ce tratéza, accente inspirate, cându e nevoie. Conceptiunea ei este limpede si drépta, si tóte scrierile ei respira o dragoste nemarginita pentru adeveru si pentru bine. Ceea-ce cauta ea, mai antãiu de tóte, este adeverulu, adeverulu curatu, desbracatu de ori-ce preventiune sau prejuditiu, ori de ce natura ar fi ele. Cându 'si da o parere personala, cându da unu sfatu ori propune o reforma, ea face acést'a cu o modestia, care nu egaléza decãtu sinceritatea convingeriloru sale. Ea abordéza, cu o usuirintia de mirare, cele mai spinóse cestiuni, si scie se le con- duca la cea mai mare simplicitate.

Cá femeia de inima, ea iubesc pe toti cari suferu. Este unulu din acele suflete de elita, cari facu binele numai pentru bine, si cari alérga pretutindeni, unde este vre-o durere de alinatu, gat'a a pune in serviciulu tuturor nenorocitorulu, tesaurulu nesleitei loru bunatati. „Spiritu ei, mai susu de miserile sociale, dise unulu din criticii ei, planéza intr'o lume fãra margini, unde tóte ideile sunt adeverate, si tóte sentimentele sunt curate. Cuventulu ei, care merge dreptu la inima, duce acolo unu parfum dulce si linu, o nota armonioasa care, petrundiendu in midioloculu sgomotului multimei, amintesc cã se afla in lume, ceva mare si eternu.“

Cãtu despre opiniunile ei, Dor'a d'Istri'a este crestina in religiune si liberala convinsa in politica. A aparatu totu-deun'a caus'a civilisatiunei si a independentiei popóreloru.

Cea mai mare fericire a ei este a nu vedea nici inimi, nici gelosi. Viati'a ei curata si demna si scopulu inaltu la care tinde, nu potu atiti'a susceptibilitatile nimenui. Ea de multu a renuntyatu la zadarnicele victorii ale femeii, pentru a cautá, pe unu câmpu mai vastu si pe o sfera mai inalta, multiamirile sale intime. Asiá cã n'amu putea mai bine terminá acestu studiu, decãtu transcriindu aici, propriile sale cuvinte, cari o zugravescu in intregimea ei:

„Bucuriile omenesci, dice ea cu cea mai gratioasa melancolie, sunt o raza, care licaresce in intunereculu vietiei, unu fulgeru, care face se stralucéscã tineréti'a, intre lacremile copilariei si desamagirile amare ale betranetiei, si care se stinge pe unu mormentu prea repede, acoperitu de muschiulu rece alu iernei.“

P.

(„Roumanie illustrée“. Traducere dupa „Natiunea“ din Octombre 1882).

Poesii si schitie istorice

publicate cu ocaziunea desvelirei statuei lui Stefanu celu mare la Iasi in 5/17 Iuniu 1883.

Portretulu.

Erá acestu Stefanu Voda omu nu mare la statu, maniosu, si de graba versá sãnge nevinovatu; de multe ori la ospetie omoreá fãra judetiu. Erá intregu la minte, nelenevosu, si lucrulu seu sciá se-lu acopere; si unde nu cugetai, acolo 'lu aflai. La lucru de resboie mesteru;

Unde erá nevoie, insusi se vîrea, cá vedindu-lu ai sei se nu inderetniceze. Si pentru aceea raru resboiu de nu biruíá. Asisderea si unde 'lu biruíá altii, nu perdea nadejdea; cá sciindu-se cãdiutu josu, se ridicá de asupr'a biruitoriloru.

(Vorniculu Urechia).

Batai'a cu Cazacii.

Odichnindu Stefanu Voda la Vasluiu i-au venitu de sírgu olacari dela Soroc'a, cumu Loboda si Palivaico hatmanii cazacesci au intratu in tíera si prada. Ér' Stefanu Voda neputendu suferi pe neprietini a-i lasá se strice tíer'a, indata cu ai sei cu cãti erá, i-au cautatu mergere; unde s'au si intimpinatu cu aceea óste cazacésca pre Rautiu, la Grumazesci, fiindu Cazacii in prada reschirati „si lovindu-i nóptea fãra veste, remasera biruiti Cazacii; Si Loboda, hatmanulu cazacescu fu prinsu de ostasii lui Stefanu Voda. Si gonindu-i spre Nistru, Palivaiko hatmanulu si cu o suma de Cazaci au datu se tréca Nistru, si multi s'au innecatu, unde si unu polcovnicu a lui, anume Iur'a s'au innecatu, si altii multi; si astadi este de pomenitu acelu locu de 'i dicu „Vadulu Jurai.“ Si de acolo s'au intorsu Stefanu Voda si au descalecatu tégulu Iasii, si in laud'a lui Dumnedieu au inceputu a zidi beserec'a lui sf. Nicolae; si de acolo au mersu la scaunulu seu la Sucéva cu mare pofala si biruintia, dela singuru Dumnedieu de susu, esindu-i inainte Mitropolitulu cu toti preotii, aducèndu sfânt'a Evangelie si cinstit'a cruce in mànile sale, cá inaintea unui Imperatu si biruitoru de limbi pagane, de l'au blagoslovitu.

Atuncea mare bucurie au fostu tuturor Domniloru si Crailoru de prin pregiuru pentru biruinti'a ce au facutu Stefanu Voda. Si daca s'au asediatu la scaunulu seu la Sucév'a, in laud'a lui Dumnezeu, au inceputu a zidi o infrumsetiata manastire, sfântulu Dimitrie, ce este inaintea curtii domnesci. Si s'au cununatu cu Dómn'a Voichiti'a, fat'a Radului Voda. Ér' pe maica-sa, D-na Radului Voda, cu mare cinste o a trimisu la Domnulu seu, Radulu Voda, in tíer'a muntenésca.

(Vorniculu Urechia).

Movil'a lui Burcelu.*)

Intr'o di de serbatóre,
Intr'o di cu mandru sóre,
Care lumea 'nveseliá
Si cu auru o 'nveliá.
Éta mari se iviá,
Cá altu sóre straluciá
Domnulu Stefanu celu vestitu,
Domnulu celu nebiruitu!
Elu pe calu incalecá
Si cu multi voinici plecá

*) Intre Iasi si Vasluiu se afla unu delu golu numitu Movila lui Burcelu. Poporulu insa 'i dice Movil'a lui Purcelu, si unii archeologi pretindu cã acestu nume 'i vine dela generalulu romanu Porcellus, carele aru fi tabaritu pe vírfulu ei. Balad'a ne spune adeverat'a origie a numelui delului.

Dela scar'a curtii lui
 La biserica 'n Vaslui. *)
 Clopotele resunau,
 Stégurile-i se 'nchinau.
 Armasarii spumegau,
 Frinele si le muscau,
 Er' poporul totu strigá:
 „Sa traiesci Maria ta!“
 Cându aprópe de intrare
 Ce s'aude 'n departare?
 Glasu de omu chiuindu tare:
 „Hai, ho, ciá, ho, Boureanu
 Trage brazda pe tapsianu.“
 Stefanu Voda se opriá
 Si din gura-asiá graiá:
 „Auditati, auditu
 Glasu de Romanu necajitu?
 Intr'o clipa se-lu gasiti,
 Si cu elu aici se fiti.“
 Cinci panțiri se alegeau,
 Pe Vasluiu in susu mergeau
 Pan' zariau intr'o movila
 Un Romanu arandu in sila
 Si movil'a brazduindu
 Si din gura chiuindu:
 „Hai, ho, ciá, ho, Boureanu
 Trage brazd'a pe tapsianu.“
 Cei panțiri descalecau
 Pe Romanu ilu ferecau,
 La Vasluiu ilu aduceau
 Si la Domnulu mi-lu duceau:
 „Mei Romane, se n'ai téma.
 Spune noue cumu te chiama?
 — Téma n'amu cá suntu Romanu!
 Téma n'amu cá-mi esci stapanu!
 Tu esci Stefanu Domnu celu mare
 Care'n lume sémanu n'are,
 Si eu suntu Sioimanu Burcelu
 Puisioru de voinicelu!
 — Se traiesci daca n'ai téma!
 Da-ne noua buna séma,
 Cumu de te-ai pecatuitu
 Se te-apuci de plugaritu,
 Tocma'n di de serbatóre
 Tocma'n timpu de inchinare?**)”
 — Dómne, punu man'a la peptu
 Si juru se-ti spunu cu direptu,
 Pan' a n'ajunge plugariu
 Aveamu falnicu harmasariu
 Si o ghióga nestrugita
 Cu piróne țintuita.

*) Sub Stefanu Voda celu mare scaunulu Domniei a fostu càtu-va timpu in orasiulu Vasluiu; positi'a acestui orasiu fiindu mai indemanatica pentru aperarea tierii in contr'a navalirei Tatariloru. Codrii Vasluiului erau pe atunci fórté intinsi si au mistuitu multe órde de Tatarsi.

**) Cunoscutu este din Istorie si din traditie, cá Stefanu Voda a fostu fórté religiosu. Elu a ziditu in tíera 40 de besereci, spre poménirea numeróseloru sale isbandi asupr'a Lesiloru, a Unguriloru, a Tatariloru, a Turciloru si a Cazaciloru, cu cari a fostu in lupta in totu cursulu gloriósei sale domnii.

Care cându o invírtiamu
 Prósca in dusmani faceamu,
 Câte optu pe locu trantiamu!
 Alelei, pe cându eramu
 Omu intregu de me luptamu,
 Multi pagani amu mai stricatu!
 Multe capete-amu farmatu
 De tatarsi si de Lifteni
 Si de falnici Ungureni!
 Ér' in focu la Resboieni *)
 Mi-a cadiutu ghióg'a din mana
 De o sabie pagana;
 Dar' n'a cadiutu numai ea,
 A cadiutu si man'a mea
 Cu paganu-alaturea!...
 De-atunci n'amu ce se me facu
 De-amu ajunsu unu bietu seracu.
 Nici n'amu casa, nici n'amu plugu,
 Nici giuncani cá se-i injugu!
 Tóta var'a m'amu rugatu
 De bogății cei din satu,
 Se-mi dea plugulu cá se aru...
 Mi-a fostu rug'a in zadaru.
 Atunci, Dómne, me 'ntorseiu,
 La tatarsi cá me duseiu,
 Unu plugu mare cá prinseiu
 Si c'unu bou ilu injugaiu
 Si de lucru m'apucaiu,
 Cá saraculu n'are sóre,
 Nice di de serbatóre,
 Ci totu di de lucrátóre!“
 Domnulu Stefanu l'ascultá.
 Si din gura cuventá:
 „Mai Burcele, fetulu meu!
 Éta ce hotarescu eu:
 Ia-ti unu plugu cu siése boi
 Si mergi bogatu dela noi.
 Ia-ti movil'a rezesie,
 Cá s'o ai de plugarie,
 Dar' in vírfu-i se te asiedi
 Cá stejaru se priveghiedi,
 Si Tatarsii de-i vedea
 C'au intratu in tíer'a mea,
 Tu se strigi càtu ve-i putea:
 Sai Stefane, la hotara,
 C'a intratu sabi'a 'n tíera!**)
 Atunci eu te-oiu audí,
 Cá unu smeu m'oiu repezi
 Si nici urma-a remanea
 De Tatarsi in tíer'a mea!“

(Urmédia si alte poesii.)

(Dupa „Rom.“)

*) Crancen'a batalie cu Turcii dela 1476 in care Stefanu a avutu a se luptá cu tóta óstea lui Mohamedu II, in 120,000 ostasi.

**) Traditi'a spune, cá in adeveru pe timpulu lui Stefanu Voda, siedeá unu ostasiu de ai lui pe movil'a lui Burcelu, cale de o posta si jumetate dela Vasluiu si cá glasulu lui erá atátu de puternicu, încátu ajungea pánu in audiulu Domnului.

Concursurile Academiei române.

I. Premiulu Nasturelu-Herascu seri'a B. de 4000 lei destinat celui mai bune cărți în limb'a română cu conținutul de orice natură, tipărită dela 1 Ianuarie 1883 până la 31 Decembrie 1883.

II. Premiulu Statului Heliade-Radulescu de 5000 lei, pentru cea mai bogată colecțiune de arii vechi populare române.

III. Premiulu Lazaru de 5000 lei pentru cea mai bună carte în limb'a română cu conținutul științific, tipărită dela Ianuarie 1883 până la 31 Decembrie 1883, sau pentru cea mai importantă invențiune științifică făcută în decursul de doi ani precedenți premierei.

NB. Concurenții la aceste premii voru binevoii a trimite la cancelari'a Academiei române în București — Palatul Universității — operele lor, cari voru fi în condițiunile de timp și aici însemnate, în câte douăsprezece exemplare, până la 31 Decembrie 1883.

Concursuri viitoare:

IV. Marele Premiu Nasturelu-Herascu de 12000 lei se va decerne în 1885.

V. Premiulu Statului Lazaru de 5000 lei pentru: Studiu asupra agriculturii, industriei și comerțului în România se va decerne în 1885.

VI. Premiulu Alexandru Ion de 4000 lei pentru: Istoria Romanilor în Dacia Traiană, dela Aurelianus până la fondarea Principatelor Moldov'a și Țării-Muntenescă se va acorda în 1887.

NB. În privința premiilor „Nasturelu-Herascu” de sub Nr. I. IV. se pun în cunoștința publicului următoarele dispozițiuni din codicilele repositului într-o fericire C. Nasturelu-Herascu.

„B. Premie pentru opere publicate.

„În totu anul Societatea Academică Română va avea „a” premii, din veniturile fondului Nasturelu, o carte tipărită originală, în limb'a română, care se va socoti de către Societate că cea mai bună publicațiune apărută în cursul „anului.

„Aceste premii voru fi de două specii:

„1. În trei ani consecutivi, de a rândului, se va decerne „câte un premiu de 4000 lei n. Patru mii lei, minimum, „la cea mai bună carte apărută în cursul anului expirat;

„2. Ți' în alu patrulea an, se va decerne câte un „premiu fixu de lei 12,000 carele se va numi „Marele „premiu Nasturelu”, operei, care va fi judecată că publicatiunea de capetenie ce va fi apărută în cursul celor „patru ani precedenți. Acestu premiu nu se va decerne unei „lucrari, care va fi obținut deja unul dintre premiile anuale, „de cât defalcându din trînsulu valoarea premiului precedent.

„Operele care se voru recompensa cu această a două „serie de premii, voru tracta cu preferința despre materiile „următoare:

„a) Scrieri serioase de Istorie și științele accesorii ale „istoriei, preferindu-se cele atințate de istoria țării române;

„b) Scrieri de religiunea ortodoxă, de morala practică „și de filosofie;

„c) Scrieri de științe politice și de economie socială;

„d) Tractate originale despre științele exacte;

„e) Scrieri enciclopedice, precum dictionare de istorie „și geografie, în cari se între și istoria și geografie „române;

„f) Dictionare generale sau parțiale de științe exacte, de „arti și meserii, de administratiune și jurisprudență, și alte „asemenea lucrări utile și bine întocmite;

„g) Cărți didactice de o valoare însemnată, că metodu și „că cuprinsu;

„h) Dictionare limbistice în limb'a românească, mai alesu „pentru limbile antice și orientale, adică limb'a latină, elenă, „sanskrită, ebraică, arabă, turcă, slovacă veche, și altele;

„i) Publicațiuni și lucrări artistice de o valoare serioasă, „adecă relative la artele plastice, arhitectură, pictură, gravură „și chiaru opere muzicale serioase, pe cari aceste toate societatea „academică română le va putea aprecia atunci, cându „și va întinde activitatea ei și asupra tuturor materiilor de „Bele-Arti;

„j) Scrieri de pură literatură română, în prosă și în „versuri, precum poeme, drame și comedii serioase, — mai „alesu subiecte naționale, — și orice alte opere de înaltă „literatură. Acestor'a mai cu sîmă așa dorî să se acorde „Marele premiu Nasturelu”, cându voru fi judecate că „avîndu unu meritu cu totul superioru, spre a se da astu- „felu o încurajare mai puternică dezvoltării literaturii na- „ționale.”

La acestea se mai adăoga următoarele dispozițiuni luate de academie:

1. La concursulu acestor premii se potu prezenta și opuri prenoite în noue edițiuni, cari se voru fi retipăritu în cursulu anului de autori în viață.

2. După cuprinderea chiaru a testamentului, traducțiunile din limbi străine sunt escluse dela concursu; se va face însă excepțiune pentru acele traducțiuni de pe opuri străine clasice, cari:

a) Sau prin dificultățile invinse ale unei perfecte reproduceri în versuri românești, voru constitui adevărate opuri literare ale limbii române;

b) Sau prin anexarea de elucidări și de note științifice, cu totul proprie traducătorului, și voru fi însuși meritele unor lucrări originale în limb'a română.

3. Cărțile premiate de academie română din alte fonduri ale sale sau cele tipărite din inițiativă și cu spesele ei, nu potu intra la concursu pentru premiile Nasturelu din seri'a B.

4. Premiile Nasturelu din seri'a B. se potu acorda nu numai unor opuri complete, ci și părții unui opu tipăritu în cursulu anului, cu condițiune însă, că această parte se fie de valoare și de întinderea unui volumu și nu de alu unei simple fasciōre, (minimum 400 pag. formatu 8° garmond.)

5. Premiarea unei părți a unui opu la unu concursu anualu nu împedica premiarea unei alte părți a aceluși opu la unu concursu posterioru.

6. Opurile anonime și pseudonime voru putea fi admise la concursulu cărților tipărite, eara autorii lor, spre a primi premiile acordate, voru trebui să justifice proprietatea lor.